

Pismo iz Primorske

Prijatelj nam je izročil članek, oziroma pismo — cenzurirano od zavezniških oblasti, ki se — takšno kakor je bilo poslano, glasi:

Ko sem prišel čez demarkacijsko črto, sem se ustavil v vasi Ustje v Vipavski dolini. Ker je do tal požgana, sem se zanimal, kdo jo je požgal in zakaj. Čebtron Leopold, posestnik v Ustju, in njegova žena Jožefa, ki sta pripravljala na dvorišču kolje za svoj vinograd, sta mi povedala zgodbo, ki kaže, kako okrutni so bili tudi vojaki Viktorja Emanuela.

L. 1942. je bila Vipavska dolina natrpana z italijansko vojsko, ki je nameravala iztrebiti partizane. V Ajdovščini, kjer so stanovali mnogi oficirji, se je razpasel razvrat.

Karabinjerski marešalo jih je posvaril, ker pa ni nič pomagalo, je dal zapreti dva oficirja. To ju je tako razkačilo, da sta obljubila, da osovražene marešala spravita s poti.

7. avgusta zvečer je karabinjerski marešalo sedel v veseli

družbi v Ajdovščini. Pred polnočjo pa je prišla v gostilno patrula alpinov, ga poklicala ter mu dejala: "Vi tu pijete in se veselite, na Ustju pa so partizani." Karabinjer je poskočil in hotel steči po svoje ljudi, toda oficir, ki je medtem prišel v gostilno, je dejal, da pojdejo tja alpini, marešalo naj jim le pokaže pot.

Odšli so. V gozdčku pred Ustjem so alpini karabinjera ustrelili ter ga zanesli v vas pred neko hišo, kjer ga je zjutraj našla italijanska patrula. Kmalu nato so pridrveli v vas alpini. Dejali so, da so krivi umora vaščani. Vlačili so ljudi iz hiš ter jim nad glavo zažigali bajte, češ, da so ponoči gostili partizane, ki so potem umorili karabinjerja. Strašno so divjali po vasi. Požgali so 84 hiš, to je, vso vas, razen župnišča in poslopja, ki se je držalo župnišča in cerkve. Osem ljudi so alpini to jutro po hudem mučenju ubili. Vlačili so jih, pretepane do smrti, po vasi za noge, jih breali, tolkli s puškami, jim pljuvali v obraz ter jih mrcvarili. Hoteli

so internirati vso vs. Segnali so skupaj otroke, žene, starce, jih topli in zasramovali ter jim pretili, da jih vse čaka smrt. Toda popoldne je zadeva o uboju karabinjerja postala nekoliko sumljiva. Izkazalo se je, da partizanov to noč sploh ni bilo v vasi. In nekdo je razširil vest, da je nekje priča, ki je skrita v gozdu videla, ko so alpini karabinjerja ustrelili. Da bi ljudem ne pokazali popuščenja, so Italijani poslali iz Ajdovščine laškega župana, ki se je "zavzel" za ljudi ter jih "rešil" internacije in smrti. Alpini so bili prestavljeni iz Ajdovščine, 8 ljudi pa je umrlo mučeniške smrti in prebivalci Ustja so imeli uničene domove.

Čebtron Leopold in Jožefa sta pripovedovala pred svojo hišo o grozotah tistega dne. Dejala sta, da je izgledalo, kot da nameravajo Italijani pobiti vse, kar je živega v vasi. Alpini so bili polni zlobe in sovraštva. Kar so nekaterim dovolili vzeti seboj, preden so zažgali hišo, so jim niže v vasi odvzeli. Bilo je strašno v vasi. Ljudje so jokali,

otroci so vekali, živina je mukala, alpini pa so se smejali, ko so ognjeni zublji lizali kamenite stene hiš, ki so si jih Slovenci postavili tu pred sto in sto leti.

Zdaj stanuje ljudstvo v podrtih hišah, nekateri pa v hlevih. Strehe so si napravili iz desk, Težko čakajo ureditve vprašanja pripadnosti Primorske, globoko so prepričani, da si bodo v Jugoslaviji kmalu obnovili domove, da bodo imeli dovolj dela in zaslužka.

Čebtron Leopold in Jožefa sta uverjena, da bodo meje med Jugoslavijo in Julijsko Krajino kmalu odpravljene. Tedaj nameravata obiskati svojo hčerko, ki je bila dolgo v partizanih, in poiskati grob svojega sina, ki je padel kot borec Narodno-osvobodilne vojske.

Vas Ustje je postavila na trgu, kjer so laški vojaki hoteli pomoriti ljudi, tablo, na kateri so navedene žrtve, ki jih je vas dala za svobodo, za srečno življenje v Jugoslaviji. Tablo krasi sveže zelenje, na vrhu pa je slika maršala Tita.

"Za vse te žrtve zahtevamo priključitev k Jugoslaviji" se zaključuje besedilo na tabli. To besedilo je zapisalo ljudstvo, da bi videla medzavezniška komisija, ki naj pozna žrtve, ki jih je dalo Ustje a svojo svobodo.